

УДК 378.147:044.4'24(477)

О.О. Комліченко,
канд. екон. наук,
доцент,
Одеський
національний
політехнічний
університет
oksanakom-
lichenko@yandex.ru

О.М. Цветкова,
викладач,
Херсонський
політехнічний
коледж
Одеського
національний
політехнічний
університету
cvetkovu@yandex.ru

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ТА ПІДСУМКОВОМУ КОНТРОЛІ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

О.О. Комліченко, О.М. Цветкова
Використання інтерактивних методів в навчальному процесі та підсумковому контролі знань студентів. В статті запропонована класифікація інтерактивних методів навчання у вищій школі та узагальнений досвід їх використання в навчальному процесі та підсумковому контролі знань.

O.O. Komlichenko, O.N. Tsvetkova.
Use interactive methods in the educational process and final control of student learning. This paper proposed classification of interactive teaching methods in higher education and general experience of their use in the educational process and final control knowledge.

Вступ. Впровадження інноваційних технологій інтенсифікує навчально-виховний процес, максимально активізує пізнавальну діяльність студентів, забезпечує адекватність навчання та його результатів вимогам суспільства – підготовку компетентного фахівця - бухгалтера. Актуальність дослідження даної проблеми обумовлена модернізацією освіти, де одним з напрямків є якість знань, зв'язана з підвищенням ефективності навчання по спеціальних дисциплінах. Традиційна система не забезпечує таку ефективність навчання, у результаті чого губиться інтерес до дисципліни, знижується рівень знань.

Одним зі шляхів вирішення цієї проблеми є використання інтерактивних методів навчання, спрямованих на розвиток студентів.

Матеріал і результати дослідження. Термін інтерактивна педагогіка відносно новий: його ввів у 1975 р. німецький дослідник Ганс Фріц. Inter – взаємо-; act – діяти (з англ.), отже сутність інтерактивного навчання в тому, що навчальний процес відбувається тільки через постійну, активну взаємодію студента та викладача.

Основними перевагами інтерактивного навчання є забезпечення глибини вивчення матеріалу; диференційований підхід викладачів до студентів; розвиток комунікативних вмінь та навичок, організаторських здібнос-

тей; поява інтересу до навчання, потреби в знаннях; підвищення авторитету викладача як лідера та організатора.

Теоретичною основою запровадження інтерактивних методів навчання є системний, особистісно-зорієнтований та діяльнісний підходи до побудови дидактичних процесів; теорія оптимізації педагогічного процесу, досліджена у працях Ю.К. Бабанського, М.М. Поташник; вивченням методів та технологій навчання займались В. Гузеєв, А. Гін; визначенню сутності інтерактивного навчання присвячені праці О. Пометун, Л. Пироженко; різні класифікації інтерактивних методів навчання запропоновані Л.Н. Вавиловою, Т.Н. Добриніною, Е.Я. Голант, О. А. Голубковою та ін.

Метою цієї статті є узагальнення класифікації інтерактивних методів навчання та визначення можливостей їх використання в сучасних умовах вищої школи.

Застосування інтерактивних технологій висуває певні вимоги до структури занять.

1. Мотивація.

Мета цього етапу – сфокусувати увагу студентів на проблемі та викликати інтерес до теми – 5 хв.

2. Оголошення теми.

Мета – забезпечити розуміння студентами змісту їхньої діяльності – 5 хв.

3. Надання необхідної інформації.

Мета – дати студентам достатньо інформації для виконання практичних завдань (міні-лекція викладача або міні-дповіді студентів) – 10 хв.

4. Інтерактивна вправа – центральна частина заняття.

Мета – практичне засвоєння матеріалу, досягнення поставлених цілей заняття. Послідовність проведення цього етапу наступна: інструктування – об'єднання в групи та розподіл ролей – виконання завдань – презентація результатів. Приблизний час - 40 – 50 хв.

5. Підведення підсумків, оцінювання результатів заняття.

З досвіду діяльності викладачів спеціальності 5.03050901 «Бухгалтерський облік» запропонована класифікація інтерактивних методів навчання облікових дисциплін в Херсонському політехнічному коледжі Одеського національного політехнічного університету (рис. 1).

Кожен з методів інтерактивного навчання потребує визначення сфери застосування та характеристики змісту.

1. Інтерактивні технології кооперативного навчання.

1.1 Робота в парах використовується на лекціях при актуалізації опорних знань, наприклад, перевірка вивчення Робочого Плану рахунків; при закріпленні та перевірці знань.

1.2 Ротаційні трійки. Використовується на лекціях при актуалізації опорних знань, наприклад, дати поняття «основні засоби» - охарактеризувати рахунки для їх обліку – вказати первісні та зведені документи.

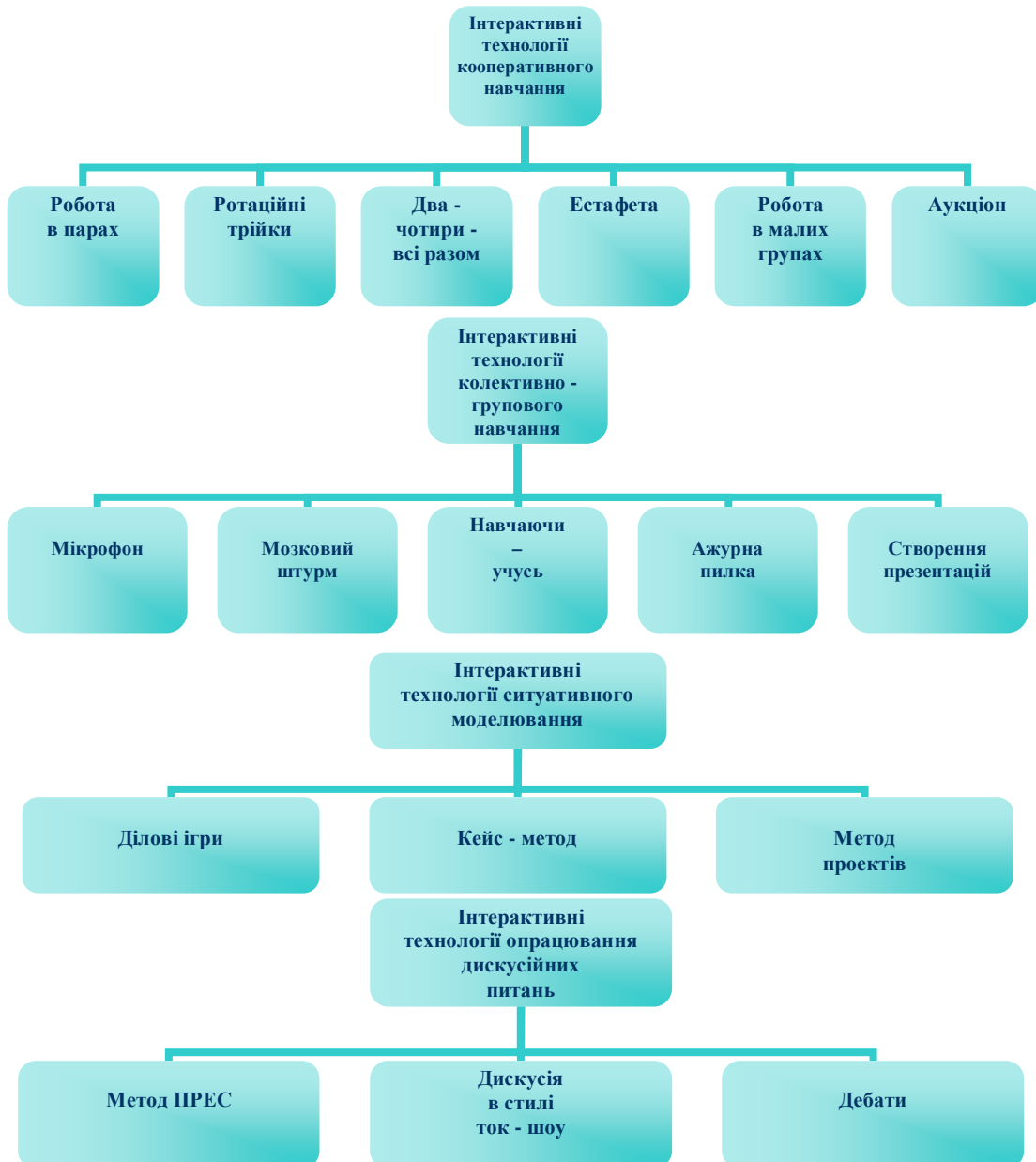

Рис. 1. Класифікація інтерактивних методів навчання облікових дисциплін в Херсонському політехнічному коледжі ОНПУ

Даний метод передбачає наступні етапи: сформулювати питання, які потребують неоднозначної відповіді; розбити студентів на трійки; розташувати трійки колом; дати кожній трійці відкрити запитання, кожен у трійці відповідає на запитання по черзі.

1.3 Два – чотири - всі разом. Використовується на практичних заняттях, наприклад, при проведенні аналізу асортименту та якості продукції різними способами.

Цей метод характеризується тим, що перед студентами ставиться питання для обговорення; студенти об'єднуються у пари, обговорюють ідеї один з одним та погоджують висновки; потім пари об'єднуються в четвірки та шукають спільний розв'язок проблеми.

1.4 Карусель. Проводиться під час практичних занять. Студенти заздалегідь готують запитання, пишуть на маленьких аркушах, а на звороті своє прізвище; у разі правильної відповіді отримують бали.

1.5 Робота в малих групах. Використовується при підготовці та проведенні семінарських занять.

1.6 Акваріум. Такий вид діяльності на занятті допоможе вдосконалити навички роботи в малих групах.

Після того, як викладач об'єднав студентів у дві-чотири групи і запропонував завдання для виконання та необхідну інформацію, одна з груп сідає в центр студентів (або на початку середнього ряду, де стоять парти) та утворює своє маленьке коло.

Студенти цієї групи починають обговорювати запропоновану викладачем проблему.

Усі інші студенти групи мають тільки слухати, не втручаючись у хід обговорення, спостерігати, чи відбувається дискусія за визначеними правилами. Після закінчення 3-5 хвилин група займає свої місця, а всі обговорюють, чи погоджуються з думкою групи; чи була ця думка достатньо аргументована, доведена; який з аргументів найпереконливіший.

Після цього місце в «Акваріумі» займає інша група та обговорює наступну ситуацію.

1.7 Естафета. Використовується при закріпленні нового матеріалу. Кожному ряду дається аркуш паперу, де вказане одне запитання. Студент, отримавши його, дає відповідь на запитання та записує нове запитання, на яке відповідає наступний студент.

1.8 Аукціон. Використовується при закріпленні матеріалу. Суть зводиться до розпродажу термінів, які виставляються як лоти. Студентам пропонується пояснити їх значення. Лот отримує той студент, який надав найточніше визначення.

2. Інтерактивні технології колективно-групового навчання.

2.1 Мікрофон надає можливість кожному сказати щось швидко, по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку чи позицію.

Правила проведення:

- говорити має тільки той, у кого «символічний» мікрофон;
- подані відповіді не коментуються і не оцінюються;
- коли хтось висловлюється, інші не мають права перебивати, щось говорити, викрикувати з місця.

Використовується для актуалізації опорних знань, активізації студентів та перевірки засвоєння знань під час лекцій. Ставляться короткі запитання, які потребують таких же коротких відповідей.

2.2 Мозковий штурм - це ефективний метод колективного обговорення, пошук рішень, який досягається вільним вираженням думок усіх учасників і спонукає їх проявляти свою уяву та творчість, допомагає знаходити кілька рішень з конкретної теми. Мета використання даного методу - зібрати якомога більше ідей щодо проблем від усіх студентів упродовж обмеженого періоду часу.

Наприклад, під час проведення практичних робіт даний метод використовується для закріплення відображення обліку об'єктів на бухгалтерських рахунках.

2.3 Навчаючи – учусь. Такий вид навчальної діяльності надає можливість студентам взяти активну участь у навчанні та передачі своїх знань іншим людям, в цьому випадку своїм одногрупникам під час заняття:

— після того, як викладач назвав тему та мету заняття і роздав картки із завданням, студентам ознайомлюються з інформацією, що міститься на картці;

— якщо щось незрозуміло, студенти запитують про це у викладача, який перевіряє, чи правильно вони розуміють інформацію;

— далі необхідно ознайомити зі своєю інформацією інших одногрупників; підготуватися до передачі цієї інформації іншим в доступній формі;

Метод використовується на лекціях при поясненні нового матеріалу.

2.4 Ажурна пилка. Технологія використовується, якщо студентам треба засвоїти великий обсяг матеріалу.

Метод „ажурної пилки" можна використовувати для опрацювання обліку податків та платежів під час організації самостійної роботи студентів в позааудиторний час відповідно до навчальної програми.

Питання для самостійних груп: об'єкти та суб'єкти оподаткування податком; ставка податку; порядок розрахунку податку; документальне оформлення нарахування та обліку податків і зборів.

2.5 Дерево рішень. Студенти під керівництвом викладача будують «дерево рішень» певної проблеми.

3. Інтерактивні технології ситуативного моделювання.

3.1 Ділові ігри. Використовуються при підготовці курсових робіт з дисциплін професійно-практичного циклу, під час навчальної та навчально-виробничої практики студентів.

3.2 Кейс-метод. Суть методу полягає у використанні конкретних випадків (ситуацій, тексти яких називаються «кейсом») для спільного аналізу, обговорення або вироблення рішень студентами з певного розділу навчальної дисципліни. Цінність кейс-методу полягає в тому, що він одночасно відображає не тільки практичну проблему, а й актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти при вирішенні цієї проблеми, а також вдало суміщає навчальну, аналітичну і виховну діяльність, що безумовно є діяльним і ефективним в реалізації сучасних завдань системи освіти.

Роботу над кейсом поділяють на два основні етапи: домашня самостійна робота і робота в аудиторії.

Алгоритм проведення занять із застосуванням кейс-методу передбачає:

I етап - заздалегідь складені кейси викладач роздає студентам не пізніше, як за день до заняття. Студенти самостійно розглядають кейс, підбирають додаткову інформацію і літературу для його вирішення.

II етап - заняття розпочинаються з контролю знань студентів, з'ясування центральної проблеми, яку необхідно вирішити. Викладач контролює роботу малих груп, допомагає, уникаючи прямих консультацій. Студенти можуть використовувати допоміжну літературу, підручники, довідники. Кожна мала група обирає «спікера», який на етапі презентації рішень висловлює думку групи. У ході дискусії можливі питання до виступаючого, виступи і доповнення членів групи, викладач слідує за хо-

дом дискусії і шляхом голосування обирається спільне вирішення проблемної ситуації. На етапі підведення підсумків викладач інформує про вирішення проблеми в реальному житті або обґрунтовує власну версію і обов'язково оприлюднює кращі результати, оцінює роботу кожної малої групи і кожного студента.

3.3 Метод проектів. Навчальний проект – це інноваційна форма організації освітнього середовища, яка передбачає комплексний характер діяльності всіх його учасників з отримання освітньої продукції.

Зважаючи на різноманітність у підходах до типології проектів для студентів, що навчаються за напрямом «Економіка і підприємництво», визначено такі типи проектів:

- дослідницькі проекти – це ґрунтовний аналіз наукових джерел, архівних матеріалів, спроба зробити висновки, які б нестандартно висвітлювали ту чи іншу проблематику. Такі проекти є науково-дослідними роботами студентів: курсовими роботами (проектами), дипломними роботами (проектами);

- інформаційні проекти несуть в собі інформацію з тієї чи іншої проблеми. Це, як правило, своєрідна збірка матеріалів з різних джерел, що висвітлюють одну чи декілька проблем, що логічно пов'язані між собою. Інформаційні проекти не аналізують стан речей, що розглядають, а лише описують їх;

- творчі проекти орієнтовані на творче перероблення знань, умінь і навичок, що може виражатися у створенні сценаріїв ділових ігор, макетів, журналів тощо;

- практично-організаційні проекти мають на меті конкретний аналіз існуючої практики у сфері економіки, планування та обліку, аналіз її позитивних та негативних сторін, створення конкретних рекомендацій щодо покращення діяльності підприємства та підвищення її ефективності.

Робота над проектами починається з установчої конференції, на якій студенти знайомляться з метою та завданнями проектування. Викладач пропонує студентам теми проектів, вислуховує їх пропозиції, формує групи проектувальників, враховуючи психологічні особливості, пізнавальні інтереси та бажання самих студентів.

Період роботи над проектом може тривати від 1 місяця до 1-2 семестрів (в залежності від теми та складності).

В основу організації проектної роботи необхідно покласти чітке планування етапів роботи над проектом, їх змісту та діяльності викладача і студентів. Доцільно визначати 6 етапів роботи над проектом: 1. Підготовчий етап. 2. Етап планування. 3. Етап дослідження. 4. Оформлення результатів. 5. Звіт про роботу. 6. Оціночний етап.

Викладачами циклової комісії бухгалтерського обліку сформована база проектів-презентацій, створених студентами спеціальності «Бухгалтерський облік» під час самостійної роботи, для проведення міні-лекцій, для виступів на семінарських заняттях та під час захисту курсових робіт.

4. Інтерактивні технології опрацювання дискусійних питань.

4.1 Метод ПРЕС використовується у випадках, коли виникають суперечливі питання і потрібно зайняти і чітко аргументувати визначену позицію з проблеми, що обговорюється, переконати інших у вашій правоті. Метод дає можливість навчитися формулювати та висловлювати свою думку з дискусійного питання аргументовано, в чіткій та стислій формі впливати на думку співрозмовників.

4.2 Дискусія в стилі ток-шоу та дебати. Мета таких форм роботи - отримання навичок публічного виступу та дискутування.

Використовуються при проведенні семінарських занять з облікових дисциплін.

Особливе місце серед інтерактивних технологій навчання займає **робота з електронними посібниками.**

Система організації та проведення науково-дослідної роботи під час написання курсової роботи з фінансового обліку дозволяє використовувати наступні інтерактивні методи: на підготовчому етапі використовується **метод Навчаючи – учусь**; в процесі написання курсової роботи використовується **метод Проектів**, при захисті – **метод Мікрофона та метод ПРЕС.**

Підсумковий контроль знань студентів спеціальності 5.03050901 «Бухгалтерський облік» проводиться під час державної атестації в кінці терміну навчання з використанням інноваційних технологій. Державна атестація проводиться у формі комплексного державного екзамену за фахом, який складається з двох частин:

1. Тестування студентів для перевірки теоретичних знань випускників.

2. Розв'язування наскрізної задачі з дисциплін «Фінансовий облік», «Контроль і ревізія», «Податкова система», «Економічний аналіз», «Облік і звітність у бюджетних установах» – має практичне спрямування.

Тестування студентів проводиться за допомогою розробленої в Херсонському політехнічного коледжі Одеського національного політехнічного університету автоматизованої системи ухвалення рішень «АСПР», що дозволяє скоротити витрати часу та підвищити якість перевірки знань, умінь та навичок.

Комплексний державний екзамен за фахом проводиться в письмовій формі у вигляді розв'язування практичного завдання – моделі виробничої ситуації на підприємстві. Практичні завдання передбачають опрацювання первинних бухгалтерських документів, складання облікових реєстрів, фінансової звітності, аналіз та ревізію виробничих ситуацій, застосування АРМ бухгалтера та бази ІВМ РС.

Висновки. Використання інтерактивних методів під час навчання сприяє формуванню позитивної взаємодії між учасниками навчального процесу, що підвищує якість засвоєння студентами знань з дисциплін навчального плану, активізує пізнавальну діяльність студентів. Вміння знаходити і застосовувати інтерактивні технології у навчальній діяльності залежить від особистості педагога та таких його важливих особистісних якостей як здатність та готовність до емпатії, тобто розуміння психічного стану студентів; співпереживання; потреби в соціальній взаємодії.

Література

1. Беленька, Г.В. Інтерактивні прийоми викладання навчальної дисципліни у вищій школі [Текст] / Г.В. Беленька. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2001. – 118 с.
  2. Вахрушева, Т.Ю. Інтерактивні технології навчання як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності [Текст] / Т.Ю. Вахрушева // Нові технології навчання. - К., 2007. - Вип. 47. – С. 64 - 69.
  3. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Метод. посібник [Текст] / Авт. укл.: О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. – К.: АПН, 2002. - 136 с.
- Тарасова, О. Інтерактивні методи навчання як засіб активізації пізнавальної діяльності студентів під час лекційних занять [Електронний ресурс]. // Режим доступу: <http://www.psyh.kiev.ua>.